

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 19/2014 vp

Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteko 2014

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 11 päivänä marraskuuta 2014 lähettäessään Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteen 2014 (VNS 6/2014 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi ulkoasiainvaliokuntaan samalla päättänyt, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava lausunto ulkoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ihmisoikeussuurlähettiläs Rauno Merisaari, ulkoasiainministeriö

- hallitussihteeri Johanna Hautakorpi ja hallitusneuvos Riitta-Maija Jouttimäki, sosiaali- ja terveysministeriö
- asiantuntija Kristiina Kouros, Ihmisoikeuskeskus
- kehittämisspäälikkö Minna Kelhä, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- vs. pääsihteeri Marita Karvinen, Seta ry
- puheenjohtaja Antti Karanki, Trasek ry
- Pirkko Mahlamäki, Vammaisfoorumi ry
- toiminnanjohtaja Marita Ruohonen, Suomen Mielenterveysseura.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- lapsiasiavaltuutetun toimisto
- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteossa kuvataan kansainvälisen ihmisoikeustoiminnan muutoksia edellisen selonteon jälkeen ja arvioidaan kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman toimeenpanoa. Suomen perus- ja ihmisoikeustilanne todetaan selonteossa kansainvälisesti vertaillen hyväksi. Selonteossa käsitellään useita sosiaali- ja terveysalan lainsäädännössä ja käytännössä huomioon otettavia perus- ja ihmisoikeuksia. Teemoina on nostettu esiin esimerkiksi syrjintävaarassa olevien ryhmien ja vammaisten oikeudet sekä taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet. Kuten selon-

teossa todetaan, ovat edellisessä ihmisoikeusselonteossa esitetyt arviot ja tavoitteet suurelta osin edelleen ajankohtaisia.

Hallitusohjelman mukaan hallitus edistää oikeusvaltion, demokratian ja ihmisoikeuksien kehitystä kahdenvälisissä suhteissaan ja kansainvälisissä järjestöissä rakentavalla ja tuloksiin pyrkivällä otteella. Suomi korostaa annettujen kansainvälisten sitoumusten ratifiointia. Tavoitteena on hallituskauden aikana ratifioida ILO:n alkuperäiskansoja koskeva yleissopimus 169 sekä YK:n vammaisten oikeuksia koskeva yleissopimus. Jälkimmäinen yleissopimus on sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsiteltävänä

(HE 284/2014 vp). Hallitusohjelmassa todetaan myös, että Suomessa kaikki ovat samanarvoisia sukupuolesta, iästä, alkuperästä, kielestä, uskonnosta, vakaumuksesta, mielipiteistä, terveydestä, vammaisuudesta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä riippumatta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan toimialalla on useita erityisryhmiä, joiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen on jatkuvasti kiinnitettävä huomiota. Edellisestä ihmisoikeusselonteosta antamassaan lausunnossa valiokunta käsittelee muun muassa iäkkäiden henkilöiden perusoikeuksien toteutumista (StVL 22/2009 vp). Edellisen selonteon jälkeen on säädetty laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (vanhuspalvelulaki), ja lakia on täsmennetty pitkäaikaisen laitoshoidon edellytysten osalta (StVM 27/2012 vp ja StVM 32/2014 vp). Valiokunta pitää edelleen välttämättömänä, että vanhuspalvelulain lisäksi muiden uudistusten ja palvelurakenteen muutosten vaikutuksia seurataan ja arvioidaan kokonaisvaltaisesti myös ikääntyneiden henkilöiden palvelujen toteutumisen asianmukaisuuden kannalta.

Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat erilaisiin vähemmistöihin kuuluvat vammaiset, jotka voivat joutua syrjityiksi usealla eri perusteella. Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen sosiaalihuollon asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeuden vahvistamisesta ja rajoitustoimenpiteiden käytön edellytyksistä (HE 108/2014 vp). Valiokunta pitää tärkeänä, että vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan lainsäädännön uudistamista valmistellaan parhaillaan. Oikeuksien toteutumisen ja lainsäädännön asianmukaisuuden arvioinnin kannalta on myös välttämättöntä, että vammaisten oikeuksien toteutumista käytännössä seurataan ja arvioidaan. Erityisenä haasteena voidaan mainita hallituksen tavoite kehitysvammaisten laitoshoidon purkamisesta.

Selonteossa todetaan, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ihmisoikeuksien toteutumisessa on edelleen merkittäviä puutteita ja kehitys eri maissa on hyvin erisuuntaista ja -vauhtista. Valtioneuvostossa tehdyn selvityksen perusteella myös Suomessa näiden vähemmistöjen syrjintä työpaikoilla ja oppilaitoksissa on vielä yleistä ja oikeussuojakeinojen käyttöön liittyy epäkohtia. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista edistetään sekä syrjinnän vastaista että muuta lainsäädäntöä ja viranomaistoimintaa kehittämällä.

Valiokunta korostaa edelleen taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien edistämistä samanaikaisesti kansalais- ja poliittisten oikeuksien toteuttamisen kanssa. Esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluja annettaessa on kunnioitettava henkilön ihmisarvoa, itsemääräämisoikeutta ja muita perusvapauksia. Valiokunta pitää tärkeänä, ettei selonteossa esitetä muutosta nykyiseen peruslinjaan, jossa kumpiakin oikeuksia pyritään vahvistamaan myös kansainvälisessä ihmisoikeustoiminnassa.

Sosiaali- ja terveysalan valvontaviranomaisen samoin kuin ylimpien laillisuusvalvojien ratkaisukäytännöstä käy ilmi esimerkiksi puutteita palvelujen saatavuudessa ja asiakkaiden itsemääräämisoikeuden rajoittamisessa. Selonteon konkreettisuutta olisi valiokunnan käsityksen mukaan ollut mahdollista lisätä ottamalla laajemmin tällaisia esimerkkejä myös selonteokoon.

Lausunto

Lausuntonaan sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20 päivänä tammikuuta 2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Rehula /kesk	Hanna Mäntylä /ps
jäs.	Outi Alanko-Kahiluoto /vihr	Mikael Palola /kok
	Johanna Jurva /ps	Terhi Peltokorpi /kesk
	Merja Kuusisto /sd	Sari Sarkomaa /kok
	Sanna Lauslahti /kok	Hanna Tainio /sd
	Lasse Männistö /kok	Erkki Virtanen /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen.